

Biblioteca llibertària

Antologia de textos anarquistes

Cels Gomis i Mestre

EDICIÓ I INTRODUCCIÓ
Emili Samper Prunera

*lliure
pensa
ments*

Biblioteca llibertària

Biblioteca llibertària

Antologia de textos anarquistes

Cels Gomis i Mestre

EDICIÓ I INTRODUCCIÓ

Emili Samper Prunera

PRÒLEG

Magí Sunyer

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

[publicacions]
urv

*lliure
pensa
ments*

Taula de continguts

Poesies i proses anarquistes d'un pioner, <i>per Magí Sunyer Molné</i>	9
Introducció, <i>per Emili Samper Prunera</i>	13

Biblioteca llibertària

1. Poesia	69
2. Opuscles	95
3. <i>Acracia</i> (1886-1887)	139
Annexos	173

Poesies i proses anarquistes d'un pioner

MAGÍ SUNYER MOLNÉ
Universitat Rovira i Virgili

Un títol més provocatiu per a aquest pròleg, però potser no tan exacte, hauria pogut ser «El primer anarquista català». Si és veritat que Cels Gomis es va introduir en la ideologia l'any 1869, ni menys ni menys que en relació directa amb Mikhail Bakunin a l'exili de Ginebra i que uns quants mesos abans ja havia establert contacte amb Giuseppe Fanelli, no hi ha cap mena de dubte que si no el primer, detall que acostuma a ser difícil d'establir amb precisió, fou un dels primers anarquistes catalans i que va militar en les files bakuninians des de bon començament. A Ginebra va exercir de secretari del comitè de l'AIT en l'inici d'una militància que no es va atenuar fins als anys noranta.

Emili Samper va arribar a l'estudi de Cels Gomis a partir de l'interès per la faceta de folklorista del reusenc. El que al principi no havia de ser gaire més que una inexcusable contextualització, conèixer el personatge tan bé com fos possible per comprendre millor el recol·lector i estudis de literatura oral, va anar adquirint un gruix considerable fins a constituir un extens estudi amb interès propi. D'aquesta manera, la seva tesi doctoral ja va tenir dues seccions amb prou entitat independent: una sòlida presentació del personatge i la classificació i l'estudi de les rondalles que havia recollit. La primera, que incloïa la situació i la caracterització de l'obra folklòrica, es va publicar l'any 2013 en un documentat llibre de més de dues-centes pàgines, *De l'anarquisme al folklore. Cels Gomis i Mestre (1841-1915)*.

Ara Emili Samper aprofundeix en un dels resultats de la seva investigació per destacar precisament la ideologia de Gomis. No s'havia amagat mai que fou un internacionalista, o sigui, un anarquista del primer moment, però faltava reunir els documents que certifiquen aquesta adscripció, perquè Gomis no fou només un anarquista sinó que va escriure articles, al·locucions i poesies en què feia explícit el seu pensament. És una operació semblant a la que, en dates recents, ha practicat Jordi Martí Font amb Josep Llunas i Pujals, del qual ha publicat la literatura i els textos teòrics. Una operació molt necessària. S'escau que figuri com a segon número en la col·lecció Lliurepensaments —emparrada per les publicacions de la Universitat Rovira i Virgili i Edicions de la Universitat de Barcelona—, que va inaugurar les memòries d'un altre reusenc company de militància àcrata, Joan Montseny, àlies Federico Urales.

Gràcies a aquest llibre, que reuneix la documentació, la classifica i l'estudia, comprovem que tota l'actuació de Cels Gomis va estar marcada per les seves preocupacions socials. En un estudi que avui ja podem considerar clàssic dels estudis sobre el folklore, Llorenç Prats va subratllar la singularitat de l'enfocament de Gomis com a folklorista en una època en què semblava que la perspectiva nostàlgica era la que forçosament havia de dominar la recollida i l'examen del material literari oral. Gomis es va desmarcar dels seus coetanis folkloristes en l'enfocament de la recerca, en la interpretació i a l'hora d'abordar un assumpte problemàtic, el de la bruixa. Ara tenim reunits els articles i les intervencions públiques en què s'explicita que el pensament de Gomis estava orientat per les constants del moviment llibertari: antipoliticisme, condicions de vida dignes per als treballadors, emancipació de la dona, denúncia del paper reaccionari del catolicisme. Donada la proximitat de dates i la ideologia de l'autor, resulta oportú d'aclarir que els articles publicats amb l'epígraf «Cuestión palpitante» fan referència a la funció de l'AIT com a organització obrera contra les desigualtats socials sense caure en les trampes de la democràcia burgesa i no, com en el cas del llibre d'Emilia Pardo Bazán, al naturalisme literari. No soc jo la persona més indicada per situar en el context de l'època la significació d'aquest pensament i crec que Emili Samper ho fa amb la precisió necessària, en conseqüència no hi insistiré.

La poesia que es publica en aquest volum s'ha seleccionat per l'interès polític i social dels textos. La major part va aparèixer en periòdics i volums col·lectius; alguns havien restat inèdits. En llibre, Gomis va aplegar dues sèries de petits poemes, *Cantares* i *Aubades i capvespres*, que responen a les mitificacions de l'entitat abstracta poble i de la poesia popular pròpies del Romanticisme. Es va combinar amb la moda d'aquesta mena de composicions en el realisme poètic en temps de la maduresa literària de l'escriptor, en bona part per la influència d'escriptors alemanys d'un segle enrere, sobretot Heine i Goethe. De poesia d'aquesta mena, si ens entretinguéssim a buscar-la, en trobaríem a cabassos en els periòdics populars dels trenta darrers anys del segle XIX i encara més enllà. Tan enllà que en aquestes primeres dècades del segle XXI, i des dels mateixos paràmetres mitificadors —bàsicament des del folklore i la creença que existeix una veu popular que es pot continuar amb la imitació de les formes—, se n'ha publicat i recitat molta, sovint cantada, sovint improvisada —valor afegit des d'aquest concepte. La convicció que paga la pena d'imitar les formes més elementals de la musa popular, ara que ha desaparegut o només es conserva en grups molt reduïts —a finals del segle XIX ja començava a passar però ara molt més, és clar—, unida a la facilitat innegable de versificar en la forma poètica més senzilla va atreure molts poetes i versificadors, des dels que buscaven l'anonimat en inicials o pseudònims periodístics fins a Apel·les Mes-

tres, per anomenar un cas il·lustre. Alguns hi van trobar el receptacle ideal per expressar conviccions o exemples observats, per exemplificar injustícies socials o per filosofar en to menor. La importància de l'assumpte justificava la inconsistència artística, que s'arribava a teoritzar sobre la base de la famosa oposició entre el refinament burgès i la simplicitat popular.

Les poesies reunides en aquestes pàgines són d'una altra mena, més complexes formalment i vehicle no dissimulat d'ideologia. Cels Gomis, com tots els primers anarquistes, va començar a militar en el republicanisme federal del Sexenni Democràtic liderat per Valentí Almirall, o sigui, el que, un cop enderrocada la República i restaurats els borbons, va evolucionar cap al primer catalanisme polític. Ja s'ha apuntat, i Emili Samper ho detalla: precisament per la participació en la revolta federal de 1869, Cels Gomis es va haver d'exiliar, a Suïssa va col·laborar amb Bakunin i a partir de llavors va derivar cap a l'anarquisme. Les poesies reflecteixen aquest trànsit. El punt de partida és el principi imprescindible de la bondat i la perennitat del poble: «Lo poble n'és com la mar: / generós quant se li deixa / lliure d'estorbs lo camí; / fer al trobar resistència.» No cal dir que, des d'aquest punt de vista, si de cas el poble s'equivoca és perquè l'enganyen. Tampoc no caldria fer notar que el segle xx va desmentir àmpliament aquesta idealització, sense que les ideologies d'esquerra, i també les de dreta més extrema, de principis del XXI deixin d'utilitzar-la a conveniència, fins i tot en els noms dels partits polítics.

Des de la seva professió d'enginyer de camins especialitzat en el ferrocarril, Gomis contemplava els abusos que es practicaven amb els treballadors i els denunciava en vers. Aquestes poesies són les que reflecteixen de manera més directa l'experiència del poeta. Com a bon republicà d'origen, canta la Llibertat, la Igualtat i la Fraternitat Universal, concepte aquest darrer que encaixa perfectament amb l'universalisme antipatriòtic dels àcrates. Tanmateix, amic i exco-religionari d'Almirall, Conrad Roure, Frederic Soler i els altres catalanistes, manifesta clares contradiccions sobre el catalanisme que comparteix amb companys de causa que no van fer al pas al camp llibertari, com Josep Roca i Roca. Si en una de les poesies oposa la lloança de les glòries antigues a l'exclusiva confiança en l'esdevenidor i, per tant, es distancia de l'historicisme catalanista, en una altra matisa la posició amb l'argument que les antigues glòries serveixen de referent per anar endavant. Tot i això, és evident la necessitat que sentia de marcar distàncies respecte del nacionalisme. Per exemple, compon una sàtira del catalanista típic sobre la base de l'horaciana *Epístola moral a Fabio* atribuïda a Andrés Fernández de Andrada, que Gomis devia tenir present perquè poc temps abans havia estat glossada pel seu convilatà Joaquim Maria Bartrina. Cels Gomis no estava d'acord amb l'acusació a Castella com a font dels mals de Catalunya, característica de la queixa i l'acció catalanista. La seva versió

d' *Els segadors*, àcida i poc comprensible en els anys entre el Procés de Montjuïc i la Setmana Tràgica, no té dimensió d'himne sinó de denúncia del conformisme dels obrers catalans. També són presents en aquests versos, debats vius tant en el sector ideològic republicà —amb Josep Anselm Clavé com a gran referència— com en l'àcrata, la lloança del treball com a patrimoni dels treballadors i la dicotomia entre Ciència i Fe. Emili Samper ho explica de manera magnífica i aventuro que tant o més important que l'antologia és la introducció que la presenta.

En els últims temps han aparegut estudis que de seguida s'han convertit en imprescindibles per comprendre aquests intel·lectuals i homes —i dones— d'acció que no coneixíem prou bé, potser perquè els períodes foscos de l'Espanya del segle xx no ho van afavorir. El lector atent comprovarà que no es tracta només d'un treball arqueològic sinó que en podem extreure lliçons per a avui i per a demà, ara que la història fa l'efecte que s'esmerci a recular.

Introducció

I. CELS GOMIS I MESTRE, ANARQUISTA

Nascut a Reus l'any 1841 i mort a Barcelona el 1915,¹ Cels Gomis i Mestre és un autor d'una variada i extensa obra que, a més de folklorista —aspecte sobre el qual s'han estudiat i divulgat més tant la seva producció com el seu mètode—,² fou també excursionista, escriptor i divulgador científic. Amb una gran personalitat i una enorme capacitat de treball, es va formar com a enginyer de camins i del ferrocarril i va exercir la seva professió per bona part de la península ibèrica, fet que va facilitar que entrés en contacte amb gent de diferents territoris i, especialment, amb els treballadors que duïen a terme aquestes obres. I és precisament aquest contacte el que es reflecteix de manera directa en la seva obra de bracet de la seva ideologia, ja sigui en els reculls folklòrics, en els textos polítics o en els treballs editorials i de divulgació científica, aspectes, aquests darrers, que va desenvolupar, sobretot, en la seva maduresa, abandonada l'activitat política pública.

Els seus anys de joventut van estar marcats per un paper actiu des del punt de vista polític.³ L'any 1868 va ser elegit membre del Comitè del Partit Federal de Barcelona, juntament amb Josep Lluís Pellicer, Joan Fargas i Josep Anselm Clavé (Olivé, 1994: 87). El mes de setembre d'aquest mateix any, durant l'aixecament revolucionari que va donar lloc al Sexenni Democràtic, va conèixer Valentí Almirall, amb qui va mantenir, sobretot en aquest període, una bona amistat. Prova d'aquest fet és el seu paper com a secretari del Club dels Federalistes, presidit pel mateix Almirall, al costat de Manuel de Lasarte i Gonçal Serraclara. Gomis dona testimoni directe de la seva coneixença amb Almirall en un article biogràfic:

1. Aquest estudi forma part de la investigació del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC) de la Universitat Rovira i Virgili, consolidat per la Generalitat de Catalunya (2017 SGR 599), i s'emmarca en una línia de recerca que ha rebut finançament del Ministeri d'Economia i Competitivitat a través del projecte d'R+D PGC 2018-093993-B-I00 (MCIU/AEI/FEDER, UE).

2. Cels Gomis és conegut, sobretot, pels seus extensos reculls de folklore i literatura popular, com ara *la Botànica popular*, *la Meteorologia popular*, *la Zoologia popular* i *La bruixa catalana*, on aplega una gran quantitat de parèmies, endevinalles, cançons, supersticions i altres mostres de procedència oral d'aquestes temàtiques, que contraposa a exemples procedents d'altres corpus lingüístics publicats en paper. La seva biografia i obra es pot resseguir a SAMPER (2013).

3. Sobre la ideologia de Cels Gomis, vegeu SAMPER (2015).

Nos conocimos en las Casas Consistoriales de esta ciudad [Barcelona] en la memorable noche del 29 de septiembre de 1868, y desde entonces nos unió estrechísima amistad, amistad que no se entibió en lo más mínimo por las divergencias que en punto a sociología surgieron más tarde entre nosotros.⁴

Com altres personatges d'aquesta època, Gomis va començar la seva activitat política vinculat al republicanisme i al federalisme però, com ell mateix va reconèixer posteriorment, el seu pensament va evolucionar.⁵ Així, aquestes «divergències que en punto a sociología surgieron más tarde entre nosotros» fan referència a la seva evolució ideològica cap a l'anarquisme, evolució que, òbviament, allunyarà el seu pensament del d'Almirall. Tot i això, tots dos mantindran relació, com ell mateix explica en aquest text i com ho demostra el fet que és Gomis l'encarregat de traduir al castellà *Lo catalanisme* l'any 1902. En aquest mateix text biogràfic, que mostra una visió ja amb la perspectiva del temps, Gomis defineix així el pensament d'Almirall:

Su federalismo era, por decirlo así, a la catalana, diferenciándose él en esto de los federales del resto de España que, resabiados aún por las ideas centralistas, no concebían que cada región pudiera constituirse de una manera especial.⁶

En aquest repàs biogràfic d'Almirall, al costat de la lloança de les seves qualitats com a escriptor, Gomis hi contraposa també les seves deficiències com a orador. Segons ell, és precisament la mancança de «don de gentes» el que li va impedir fer-se amo i senyor de les voluntats de tot Catalunya.

En aquesta etapa republicana, Gomis va col·laborar activament en diferents publicacions vinculades amb els federalistes, com *El Federalista* (publicat pel Club dels Federalistes ja esmentat), *La Revista Republicano-Federal*, que va prendre el relleu de la publicació anterior i, sobretot, *El Estado Catalán*, publicació fundada pel mateix Valentí Almirall i en la qual Gomis va tenir un paper important com a administrador i redactor. Una altra acció duta a terme en aquests anys, vinculada a aquesta activitat política, va ser la creació d'una biblioteca pública a la sala de ball El Ramillete, seu de l'Associació de la Joventut Republicana de Barcelona. Així, segons la premsa de l'època, ell fou el primer polític que es va preocupar de donar al poble mitjans d'educació i estudi amb la creació d'aquesta biblioteca pública, la primera instruïda a Catalunya i, potser, fins i tot a Espanya (Santassusagna, 1982: 239; Comas, 1915: 238).

4. GOMIS, Cels (1907). «Valentín Almirall (1841-1904)». *Cataluña*, núm. 1 (1 d'octubre), pàg. 4.

5. Com assenyala ABELLÓ (2019: 301), l'obrerisme català estava «molt lligat al republicanisme, amb un clar contingut cooperativista, mutualista i de vera catalanitat».

6. GOMIS, Cels (1907). «Valentín Almirall (1841-1904)». *Cataluña*, núm. 1 (1 d'octubre), pàg. 5.

L'aixecament federalista de setembre i octubre de 1869, amb incidència sobretot a Catalunya, al País Valencià, a l'Aragó, a Andalusia i a Madrid, va comptar amb la participació activa de Gomis, motiu pel qual va haver d'exiliar-se atès el fracàs d'aquesta revolta. Primer se'n va anar a París i després, a Ginebra, on va passar l'hivern de l'any següent:

Los sucesos de 1869 me obligaron a ausentarme de España. Fui a Ginebra y tuve ocasión de tratar íntimamente al diputado federal D. José Paúl y Angulo, que estaba allí emigrado a consecuencia de haberse puesto al frente del alzamiento de Jerez, su ciudad natal.⁷

És en aquest període en el qual es produeix el canvi ideològic de Gomis, quan va entrar en contacte amb l'Associació Internacional dels Treballadors. Nettleau (1977: 55) l'identifica com «el joven español, que permaneció desconocido, que después del 4 de diciembre de 1869, visitó a Bakunin en Locarno y encontró allí también a Fanelli». De fet, Giuseppe Fanelli havia visitat Barcelona, enviat per Bakunin, el mes de febrer d'aquest mateix any i va ser aleshores quan, segons sembla, va coincidir amb Gomis per primer cop (Olivé, 1994: 87). En aquest exili, Gomis es va afiliar a l'Aliança Internacional de la Democràcia Socialista, fundada per Bakunin dos anys abans, i va desenvolupar el càrrec de secretari del Comitè fins a la seva tornada a Espanya (Olivé, 1994: 87; Nettleau, 1926: 31). La tornada va tenir lloc l'any 1870, concretament el mes de març, a Madrid. A la capital espanyola va desenvolupar una intensa activitat política com a membre del nucli internacionalista, on va ingressar com a mecànic i on va exercir també les funcions de secretari de propaganda de la secció de l'Associació Internacional dels Treballadors. Aquest fet va propiciar que participés activament en les conferències públiques de propaganda sobre les idees de la Internacional. Tot plegat (exili a Ginebra i tornada a Madrid amb un paper públic destacat) evidencia el trencament de Gomis amb el seu passat federal republicà i el seu posicionament clarament internacionalista, com explica ell mateix:

Muchos de estos [trabajadores] no piensan más que en emanciparse de la explotación del capital para convertirse a su vez en explotadores de sus hermanos, y como esto, lejos de mejorar la posición de los trabajadores, no haría más que perpetuar entre ellos la esclavitud que hoy les agobia, es preciso combatir con todas nuestras fuerzas esa tendencia tan injusta como funesta aún a los intereses de los mismos que la defienden.⁸

7. GOMIS, Cels (1903). «El general Prim». *Hojas selectas. Revista para todos*, núm. 2, pàg. 1065.

8. GOMIS, Cels (1870). «Cuestión palpitante». *La Solidaridad*, núm. 15 (23 d'abril). Vegeu l'annex 1 per al text sencer.

D'aquesta manera, Gomis va contribuir a la separació entre republicans i internacionalistes, que va culminar el mes de maig de 1870 amb la polèmica entre Fernando Garrido i Anselmo Lorenzo amb els articles publicats a *La Igualdad* i *La Solidaridad*, respectivament (Nettlau, 1930: 18). Fou en aquest context en el qual cal situar les paraules pronunciades per Gomis «con claridad, sencillo estilo y voz bien timbrada» i dirigides als assistents de les conferències organitzades per la secció internacionalista madrilenya que es van celebrar a l'antiga capella de San Isidro, a Madrid, el mes de març de 1871. De fet, va ser ell mateix l'encarregat de presidir-les, presentat com el «joven catalán recién venido de Ginebra, donde estuvo emigrado por haber tomado parte en la gran insurrección republicana», segons el testimoni d'Anselmo Lorenzo, que explica que l'objectiu principal d'aquesta reunió va ser tractar les penoses condicions proletàries i la necessitat de trobar una solució a aquest problema amb urgència. Gomis es va dirigir als assistents amb aquestes paraules:

Somos los más, somos los mejores, y en una sociedad que para acusarla de injusta basta decir que está compuesta de diferentes categorías, ocupamos el último lugar. Y esto que viene sucediendo en el mundo por culpa de todos los legisladores, por la complicidad de todos los gobernantes, por el egoísmo de todos los explotadores y ha obtenido la sanción de todas las religiones, no debe ser y no será, porque para que cese venimos aquí a instruirnos y a concertarnos, para que la justicia resplandezca de una vez y para siempre sobre la tierra (Lorenzo, 1974: 146-147).

Aquest discurs exemplifica el pensament i el paper actiu (i públic), quant a la política, que Gomis va tenir especialment durant aquests anys i al voltant dels quals cal situar el contingut del present llibre. A partir, sobretot, de 1894, quan va fixar el seu domicili habitual a Barcelona (i va exercir de soci resident del Centre Excursionista de Catalunya), es va distanciar d'aquesta esfera política pública, però això no vol dir que abandonés el seu pensament, que va seguir manifestant en moltes de les seves obres, no només polítiques sinó també divulgatives i, fins i tot, folklòriques (Samper, 2013).

La *Biblioteca llibertària* presenta, agrupada en un únic volum i sota aquest títol genèric descriptiu, la part més important de la producció política de Cels Gomis i Mestre, escrita, sobretot, a la dècada de 1880,⁹ amb la intenció de recuperar-la i de facilitar-ne la lectura, ja que molts dels textos recollits es troben dispersos en publicacions periòdiques o són d'accés menys fàcil pels pocs

9. Aquest període es correspon a la segona fase (de tres) de l'evolució històrica del moviment lliure-repensador proposada per PALÀ (2018: 25-26), que s'estén des del 1881, amb el primer govern liberal de la Restauració, fins al procés de Montjuïc (1896-1897).

exemplars que se'n conserven. Així doncs, amb la intenció d'oferir una mirada completa i transversal del pensament polític d'aquest autor, la *Biblioteca llibertària* estructura aquesta part de la seva obra en tres seccions diferenciades:

1. La poesia de tipus polític, publicada per Cels Gomis a la premsa de l'època (1880-1888) i una mostra de la que es conserva al fons Cels Gomis i Mestre de l'Arxiu de Reus, en la qual apareixen els temes recurrents del republicanisme i de l'anarquisme de l'època.
2. Els dos opuscles publicats per Gomis a l'Agrupación de Propaganda Socialista de Sabadell: *El catolicismo y la cuestión social. Examen crítico de los Acuerdos del Congreso Católico de Lieja* (1886), on s'analitza la importància del moviment anarquista dins de l'associació obrera i el paper del catolicisme; i *A las madres* (1887), on es reivindica la importància del paper de la dona en la societat i es critica la influència del catolicisme.
3. Els articles publicats a la revista *Acracia* (1886-1887) on s'analitzen temes diversos relacionats amb la vida dels obrers: la reivindicació dels jornalers, la productivitat de l'ús de les màquines en contraposició amb els obrers, les dures condicions de treball, etc.

Complementen aquests textos dos annexos. En primer lloc, l'article «Cuestión palpitante», publicat en tres parts a *La Solidaridad* l'any 1870 i que té una relació directa amb un dels articles de la revista *Acracia*. En segon lloc, un recull d'algunes imatges del mateix Gomis i de les primeres edicions de les obres recopilades en aquest volum. Aquests textos venen precedits per un estudi introductori que els situa dins la producció de Cels Gomis i analitza els aspectes més rellevants de cada obra.

La *Biblioteca llibertària* de Cels Gomis vol recuperar, en definitiva, la cara més desconeguda (i més poc estudiada) d'aquest autor prolífic i posar a l'abast del lector actual el seu pensament, que, especialment en aquesta part de la seva obra, mostra el seu ideari i compromís polític.

2. LA POESIA POLÍTICA

La producció literària de Cels Gomis com a poeta es pot dividir en dos grans blocs. En primer lloc, aquelles composicions que va escriure a imitació de la poesia popular castellana, de temàtica eminentment amorosa i d'exaltació de la natura, i que va recollir en dos llibres: els *Cantares* castellans de 1906 i les *Aubades y capvespres* catalanes de 1913.¹⁰ En segon lloc, les poesies que reflecteixen el seu pensament polític i social, unes composicions que podríem anomenar «de combat».¹¹ En aquest segon bloc de l'obra poètica de Gomis s'hi troben els temes tractats pels literats anarquistes de l'època, hereus, en el cas català, del republicanisme:

En un primer moment, l'anarquisme naixent apareix confús i molt interrelacionat amb l'obrerisme i el republicanisme, no ja en un sentit polític sinó, anant més al fons, compartint una visió determinada del món, unes determinades concepcions generals sobre la història, la ciència, etc. (Gabriel, 1986: 209).

En aquest sentit, i des d'una perspectiva cultural:

A Catalunya —i a Espanya— els distints obrerismes es desenvoluparen i afirmaren dins el marc d'una cultura de base republicana i democràtica. Els distints corrents i formulacions militants (el cooperativisme i el mutualisme, el socialisme reformista, l'anarquisme, l'anarcosindicalisme) afirmaren una especificitat pròpia però no trencaren amb els elements fonamentals ni amb el llenguatge bàsic elaborat pels republicans (Gabriel, 2005: 29).

De fet, la literatura anarquista va compartir amb la literatura democràtica anterior «tècniques, valors i anàlisis socials» (Gabriel, 2009: 280). La poesia política de Cels Gomis és un clar exemple d'aquesta relació que s'estableix entre la cultura republicana federal i el republicanisme i els moviments obrers militants d'esquerres, fet que no sorprèn atesa la seva evolució ideològica ja apuntada en l'apartat anterior.¹² Cronològicament parlant, aquesta part de la seva producció literària pertany a la tercera de les etapes proposades per Gabriel (2009), la que correspon a la Restauració borbònica, concretament dins l'espai de l'anarquisme, l'anticlericalisme satíric i el lliure pensament. Aquest «anar-

10. Sobre aquest aspecte, vegeu PALOMAR (2015: XVI-XXIII).

11. Sobre aquesta qüestió, vegeu SAMPER (2016).

12. Aquesta mateixa evolució, des d'una primera formació republicana fins al compromís anarquista o socialista (a partir de l'estudi i de les lectures), també es va reflectir en la figura del dirigent obrer com a personatge literari (GABRIEL, 2009: 280).

quisme de cultura catalana» és el que «exercí la direcció del moviment obrer anarcosindicalista a Catalunya» fins entrada la dècada dels noranta (Gabriel, 2009: 270).

2.1. POESIA PUBLICADA (1880-1888)

Entre els anys 1879 i 1881 Gomis va col·laborar al *Diari Català*, el primer diari catalanista escrit en català, fundat a Barcelona per Valentí Almirall. Entre aquestes col·laboracions s'hi troben dos poemes. En el primer, titulat «Lo mar», hi apareix la reivindicació de la voluntat del poble, que l'autor compara amb la força de les ones:

Lo poble n'és com la mar:
generós quant se li deixa
lliure d'estorbs lo camí;
fer al trobar resistència.¹³

En aquesta primera composició s'hi veu la correlació entre la natura i el poble sota un prisma més aviat optimista, ja que es lloen les virtuts del poble prenent com a exemple la força de la natura, entesa en sentit positiu.

En el segon poema, titulat «Faula» i que inclou la data i la localització de redacció (el 12 de gener de 1881 a Ocentejo, a la província de Guadalajara),¹⁴ es reivindica la importància de tots els oficis de la mateixa manera en la consecució d'un mateix objectiu. Gomis agafa com a exemple la construcció d'una casa i recrea el diàleg entre un arquitecte, un mestre de cases i un escombriaire. Els tres personatges lloen les seves pròpies virtuts sense considerar la importància del treball conjunt i ha de ser un quart personatge (un vell) qui reculli precisament la idea que pretén transmetre l'autor: la feina exercida per cadascun d'ells té la mateixa importància i el resultat obtingut només s'entén amb la unió dels esforços de tots. Aquesta idea de dignificar igual tots els oficis apareix també en un llibre de lectures que Gomis va publicar a començaments

13. GOMIS, Cels (1880). «Lo mar». *Diari Català*, núm. 314 (8 d'abril), pàg. 723.

14. Gomis va fer, per motius laborals, una extensa estada a la província de Guadalajara entre finals de 1880 i principis de 1881, fruit de la qual va publicar, en diferents lliuraments, unes «Excursions per la província de Guadalajara» al *Bulletí de l'Associació d'Excursions Catalana* entre els anys 1882 i 1884. L'any 1906 les va recuperar parcialment, traduïdes al castellà, i les va publicar a *El Briocense*, un diari de Brihuega. Aquesta contribució de Gomis ha estat recopilada per Juan Pablo Calero Delso (2010) en un volum que inclou els textos traduïts pel mateix Gomis així com una tria dels textos catalans originals també traduïts.